№ 5 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՅՈՒՆՎԱՐԻ

1912

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 5

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէնիւզով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1912 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“. Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, յունվարի 12-ին
Տեղի կունենայ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿ. ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾ. ԸՆԿ.
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան դահլիճում։ Ժողովի պարապմունքները կը լինեն՝
1) Ա. Քալանթարի զեկուցումը կօօպերացիայի և ժողովրդական բանկի մասին։
2) Ս. Արամեանցի զեկուցումը իր կատարած ճանապարհորդութեան մասին։
3) Գ. Մուրադեանի ջրի զեկուցումը մատակարարութեան խնդրի մասին Թիֆլիսում, Հին-Նախիջևանում և Ջիւանշիրում։
4) Ընթացիկ գործեր։
Սկիզբն է ճիշդ ժամը $7^{1}/_{2}$-ին։
Կարող են ներկայ լինել և կողմնակի անձեր։

(առ.) 8. 2—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, չորեքշաբթի, յունվարի 11-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏ. ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ
Կը ներկայացնէ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՀԵՂԵՂ

Դրամա 4 գործ., հեղ. Կօսօրօտովի,
Թարգմ. Երիցեանի
Մասնակցում են. տ. տ. Զաբէլ, Ժասմին, Խանդանեան, Ցամիկ, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան II, Լաքա, Ղազարեան, Մանուէլեան, Յարութիւնեան, Տէր-Առաքելեան և ուրիշներ։
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։
Տեղերի գները 5—50 կ.։
Ռեժիսեօր՝ Աբէլեան
Հերթ. կարգադրիչ՝ Սամբոլցեան

1218. 1—1

Բերլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՒՈՑԻ և սրտի։
Ուսկումներ նաև տուբերկուլիններով։
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10. Տելեֆօն № 792.
(ա.օ.) առ. 989. 100—72

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

Պետերբուրգ.—Պարզվեց, որ անգլիական հիւրերը տեղս են գալու յունվարի 12-ին։

Երէկ, ժ. 7-ին, Ձմերային Պալատի դահլիճներում, Ալէքսանդրեան լիցէումի հիմնադրութեան 100-ամեակի առիթով, տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն նախաճաշ 1000 մարդու ներկայութեամբ։ Հրաւիրված էին խորհրդի և կօնֆերէնցիայի նախագահները և անդամները, նախկին լիցէիստները, լիցէի դաստուները, սաները։ Կենտրոնական տեղը գրաւել էին Կայսրը և Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնան։ Ճաշի ժամանակ Կայսրը բարեհաճեց արտասանել հետևեալ ամենաողորմած խօսքերը. «Ողջունում եմ ձեզ ձեր մայրենի լիցէի հարիւրամեակի առիթով: Ես ուրախ եմ վկայելու, որ լիցէի հիմնադրութեան ժամանակ տրված պատգամները անյողդողդ պահպանվել են մինչև այսօր։ Յոյս եմ տածում եւ հաւատում, որ նրանց ոգով կը կրթվեն եւ մանուկ սերունդները: Խմում եմ համերաշխ ու միաբան լիցէական ընտանիքի կենացը: Ձեր կենացը եւ Կայսերական Ալէքսանդրեան լիցէի բարգաւաճման համար»։ Ճաշից յետոյ Նոցին Մեծութիւնները և ներկայ եղողները անցան Նիկօլայեվեան դահլիճը, ուր Կայսրը և Կայսրուհին անցան հիւրերի շարքերով։ Հրաժեշտ տալով սաներին, Նորին Մեծութիւնը յոյս յայտնեց, որ նրանք իրանց վարմունքով կուրախացնեն Օգոստափառ Հովանաւորողին՝ Կայսրուհի Թագուհի Մարիա Ֆէօդորօվնային և Նորին Մեծութեանը։

—

Բերլին.—«Նորդ-Դոյտշէ-Ալգ.-Ցայտունգը» հերքում է՝ թէ կայսրի աղջիկը չէ նշանվել։

—

Կ. Պոլիս.—Ներքին գործերի մինիստր նշանակվեց Հաջի-Ադիլը։

Նոր պալատը գումարվելու է մարտի 23 ին։ Ընտրութիւնները կը սկսվեն փետրվարից։ Կառավարութիւնը խոստացել է սենատին բանակցութիւնների չը ձեռնարկել հաշտութեան մասին նոր պալատի գումարումից առաջ։

—

Վիէննա.—Արտ. գործ. մինիստրութեանը մօտ լրագիրները վկայում են, որ ղեկավար շրջանները համոզված են, թէ անհրաժեշտ է պահել ներքին քաղաքականութիւնը անգամ Էրենտալի հրաժարվելու դէպքում։ Այն դէպքում, երբ Էրենտալը առողջանայ, հրաժարականի մասին խօսք լինել չէ կարող։ Թունաւորումը աջողութիւն չունեցաւ։ Էրենտալը վայելում է կայսրի վստահութիւնը։

Ծերունի Ֆրանց-Յովսէփ կայսրը լիովին առողջացել է, պալատում շուտով կը վերսկսվեն սովորական ընդունելութիւնները։ Առաջին պալատական ճաշը տեղի կունենայ յունվարի 14-ին Վիլհէլմ կայսրի ծննդեան օրվայ առիթով։

Լրագիրները հաղորդում են, որ Շկօդի Թնդանօթային գործարանը վերջերս ուղարկել է Չինաստանի պատուիրած թնդանօթները՝ մի միլիօն կրօնի։ Յետագայ պատուէրները ապահովելու համար Չինաստանը հոգում է փոխառութիւն կնքել աւստրիական դրամատէրերի մօտ։ Փոխառութեանը արգելք են լինում Չինաստանի դէպքերը։

—

Բէլգրադ.—Սկուպշչինան իր զբաղմունքները վերսկսեց ծննդեան արձակուրդից յետոյ։

ԹԻՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

Հռոմ.—Հաղորդում են, որ գեներալ Պեկօրի-Ժիրալդին հիւանդութեան պատճառով հեռանում է Տրիպօլիսից։ Նրան կը փոխարինէ Անկօնի զօրաբանակի հրամանատար գեներալ Կամէրան։

Արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց բոլոր դեսպաններին, որ ի նկատի ունենալով թիւրք-իտալական պատերազմը, Կարմիր-ծովի թիւրքական ծովափը Սարիֆից մինչև Վադզուլայֆաօ գտնվում է խսկական գրաւման դրութեան մէջ։

—

Պարիզ.—Հռոմում դեսպան նշանակված Բարէրը մեկնեց իր ծառայատեղը։

Հաւասին հաղորդում են Հռոմից, որ իտալական կառավարութիւնը առաջարկեց ֆրանսիական կառավարութեան՝ Հաագայի միջնորդ դատարանին յանձնել «Կարտագօ» և «Մանուբա» շոգենաւերը բռնելու հետ շաղկապված հարցերը։

Պատգամաւորների պալատում Լաբօշ, քննելով շոգենաւերը բռնելու հետ պատահած միջադէպը, մատնանշեց՝ թէ այդօրինակ դէպքերի կրկնվելու հնարաւորութիւնը պէտք է մեկուսացնել։ Ծովակալ Բիէնեմէն յայտնեց, թէ իտալական նաւատորմը ձեռնամխեց ֆրանսիական դրօշակի արժանապատւութեանը, և պահանջեց բաւարարութիւն. ասաց՝ որ երկիրը պատրաստ է ծայրայեղ չափերի հասնելու, եթէ այդ հարկաւոր է (ծափահարութիւն զանազան աթոռներում)։ Յետոյ խօսեց Պուանկարէն։

Պուանկարէն մատնանշեց, որ Հռոմի հաւատարմատարը հրահանգ է ստացել պահանջելու նաւը ազատ թողնել և վճարել վարձատրութիւն վնասների համար. աէրօպլանները չեն կարող գրաւվել. բացի դրանից «Կարտագօն» իբրև պօստային նաւ պէտք է քննութեան ենթարկվէր ծայրայեղ զգուշութեամբ։ Իտալական իշխանութիւնները ըստ երևոյթին սխալ գործեցին ի հաշիւ ֆրանսիական շահերի։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

Պեկին.—Լուրերի համաձայն, Իւանշիկային տրված արձակուրդը երկարեցված է կրկին մի քանի օրով։ Դինաստիայի գահից հրաժարվելու դէպքում տեղական պաշտօնական օրգանը նախատեսում է խռովութիւններ մայրաքաղաքի մէջ մանջուրների կողմից, որոնք կողմնակից են ներկայ դինաստիային։ Լրագիրը հաւատում է, որ պրեմիէրը կարող կը լինի պահպանել կարգ ու կանոնը Պեկինում։

—

Մուկդէն.—77-րդ հետևակ և 20-րդ թնդանօթաձիգ գնդերը Լուանչժուից ուղարկվեցին Սինօմինտին և նրանց տեղը բերվեցին աւելի յուսալի ու կարգապահ զօրամասեր Մանջուրիայից։

—

Կուանչենցզի.—Տեղումս գտնվող 3000 զինուորներին, Պեկինից ստացված կարգադրութեան համաձայն, ուղարկեցին Շանխայգուան։ Նրանց տեղ Գիրինից գալու են երեք ռուսիկանական զօրախմբեր։

—

Չիֆու.—Տեղական կառավարիչը պաշտօնապէս յայտնեց հիւպատոսներին իշխանութիւնը Նանկինից եկած գեներալ Տուչժանին յանձնելու մասին։

Լուրերի համաձայն տեղիցս չորս ռազմանաւ ուղարկելը եղել է յեղափոխականների զօրամասի պարտութեան պատճառով։

—

Տօկիօ.—Յունվարի 22-ին ճապօնացի միլիօնէր Օկուրան իր սեփական բիւրօյով կազմակերպում է չինական հանրապետական կառավարութեան համար 2.500,000 լանի փոխառութիւն $7^{0}/_{0}$-ով. իբրև ապահովութիւն առաջարկվում է Շանխայ-Սուչժօու երկաթուղագիծը, որ արդէն գրաւ է դրված քաջլոց դրամ տուած անգլիական դրամատէրերի մօտ։

«Ձի-Ձի-Շիմբունը» պնդում է, թէ անհրաժեշտ է, որպէսզի Ճապօնիան խափանէ մեծ պետութիւնների ապագայ միջամտութիւնը և օգնի չինական նոր կառավարութեանը փոխառութիւն տալու շահից։

—

Կուլջա.—Չինական խաղաղ ազգաբնակութիւնը Նոր-Սուդունից տեղափոխվում է Կուլջա, ուր կարող են ապահով լինել ռուսների մօտ վտանգի դէպքում։

Չինական թղթադրամները ընկնում են. ռուս դրամների կուրսը չափազանց բարձրանում է։

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 20-ԻՑ 1912 Թ.

ԲԱՑՎՈՒՄ Է ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԽԱՆՈՒԹ

ՍԱՐԱՏՕՎԵԱՆ ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ „Ե. Ե. ՄԱՅԵՐԻ“

Երևանեան հրապար., «Кавказъ» հիւրանոցի ներքևը։

(չ. ու. կ.) առ. 11. 3—1

ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Օպերային ընկերակցութիւն Ի. Պ. ՊԱԼԻԵՎԻ ղեկավարութեամբ

Ուրբաթ, յունվարի 13-ին

ՑՕԳՈՒՏ ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

տրվելու է

ԿԱՄՕՐՐԱ

Երգիծական օպերա, Էսպօզիտօյի, 3 գործողութեամբ։
Մասնակցութեամբ Գիտերի, Դեմեանէնկօյի, Եւլախօվի, Կայսերական թատրոնների դերասանուհի ԶԱԼԵՎԱՅԻ, Կարանօվիչի, Կանտօրի, Լազարեվի, Պեվցօվի, Րօստօվսկայայի, Սերգէեվի, Սօկօլսկիի և Ստրիժենօվայի։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԻՑ ՅԵՏՈՅ ՀԱՄԵՐԳԱՅԻՆ ԲԱԺԻՆ բարեհաճ մասնակցութեամբ Կարատօվի, Կօվելկօվայի, Մօզժուխինի և Շուլգինայի։

Տոմսակները ստանալ Արքունական թատրոնում։ Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

(ա.օ.) առ. 10. 3—1

ԻՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ Է

Անցաւ ձմեռվայ կէսը և մենք մօտենում ենք գարնան։

Ի՞նչ վիճակի մէջ է մեր ժողովուրդը. հանդիպում գարնան։ Ունի՞ նա արդեօք ապահովութիւն մինչև նոր բերքը։ Ունի՞ նա բաւականաչափ սերմացու իր ձեռքին իր արտերը ցանելու համար։

Մեր երկիրը անցեալ տարի առատ բերք չունէր, իսկ մի քանի շրջաններում նոյնիսկ մեծ պակասութիւն զգաց թէ հացահատիկների և թէ կենդանիների կերակրանիւթերի։

Ճիշդ է՝ մեր երկիրը այնպիսի սարսափելի կարօտութեան չենթարկվեց, ինչպէս ռուսական մի շարք նահանգներ, որտեղ սով է տիրում ներկայումս, ճիշդ է՝ ինքը գիւղացիութիւնը հասարակական դիմումներ չարեց հասարակութեանը և կառավարութեանը իր կարիքների մասին, բայց կարօտութիւնը գոյութիւն ունի շատ գիւղերում. Եւ մենք ունենք տեղեկութիւններ, որոնք նկարագրում են գիւղերի տնտեսական վիճակը անմխիթարական գծերով։

Մենք կուզենայինք ուշադրութիւն հրաւիրել դէպի մի կարիք, որ նշանակութիւն ունի և ապագայի համար։

Դա սերմանելու, դա գիւղական դաշտերը արդիւնաւէտ մշակութեան մէջ դնելու խոշոր կարիքն է։

Մի շարք գիւղերում, որտեղ աշնանացան է անվում, դաշտերի մի խոշոր մասը մնացել է չը սերմանված, որովհետև ժամանակին պակաս է եղել սերմացուի պաշարը, օրինակ Ղազախի գաւառում։ Եւ եթէ առաջիկայ հունձը լինի աջող, դարձեալ չի ժողովվի բաւականաչափ մթերք տան տնտեսութեան պահանջների համար։

Իսկ մեր առաջ կանգնած է գարնան սերմնացանութիւնը աջող կատարելու խոշոր հերթական հարցը։

Եւ ահա այդտեղ կարևոր է, որ հնարաւորութիւն լինի կազմակերպել գարնանացանը ընդարձակ ծաւալով և սերմացուի բաւարար որակով։

Շնորհիւ սերմացուի պակասութեան և նրա ստոր յատկութեան մենք արդէն անցեալ տարիներում ստացել ենք մեծ վնասներ. և սոսկալի կը լինի, եթէ նոյն պատճառներով մենք անկարող լինենք և առաջիկայ տարում ստանալ մեր երկրի հողից այնքան արդիւնք, որքան նա կարող էր տալ ապահովաբար նպաստաւոր պայմաններում։

Ներկայ ձմեռվայ առաջին կէսի մեղմ անցնելը օգնեց մի քանի շրջանների անասնապահներին, ազատելով նրանց կերակրանիւթերի մեծ պաշարներ ունենալուց. բայց մեր առաջ դեռ կանգնած են երեք չորս ամիսներ, մինչև որ արօտները ընդունակ կը լինեն լիացնելու անասուններին կանաչ խոտով։

Գիւղական ազգաբնակութեան շահերը էական և հիմնական են երկրի բարգաւաճման և զարգացման գործում։ Եւ պարտաւորական պէտք է լինի մեզ համար մշտապէս ճշգրիտ գաղափար ունենալ մեր ժողովրդի տնտեսական վիճակի մասին, որպէսզի կարող լինենք պաշտպան հանդիսանալ այդ շահերին և մշակել միջոցներ մաքառելու աննպաստ և վնասաբեր ազդեցութիւնների դէմ։

Մենք յոյս ունենք, որ մեր գաւառական աշխատակիցները կը տան տնտեսական արդի վիճակի խոշոր երևոյթների նկարագիրները, որպէսզի հասարակական գիտակցութիւնը իրազեկ լինի կեանքի փաստերին և հնարաւորութիւն ունենայ ներգործական դեր ընդունել իր վրա, երբ այդ պահանջվի նրանից։

Ա. Քալանթար

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Լրագիրներից)

Բերլին.—Անգլօ-պարսկական կոմիտէտը Լօնդօնում բողոքի միտինգ սարքեց անգլօ-ռուսական համաձայնութեան դէմ Պարսկաստանի վերաբերմամբ։ Ռամզէյ Մակ-Դօնալդ յայտնեց, որ Գրէյի քաղաքականութիւնը սպառնում է անգլիական ազգի բարի անուան։ Նոյն մտքով կարծիք յայտնեցին ազատամիտ և ունիօնիստական պատգամաւորները։

Պարիզ.—«Temps“ լրագիրը հաղորդում է, որ նախկին շահը վճռեց հրաժարվել գահի համար կռիւ մղելուց և բաւականանալ թոշակով, որ ռուսաց կառավարութիւնը համաձայն է տալ նրան, եթէ նա արտասահման կապրի։

ՌՈՒՍՆԵՐԻ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԹԱՒՐԻԶՈՒՄ

Թաւրիզ, 10 դեկտեմբերի

Գիշերը ձիւն էր տեղում. կէս գիշերին տեղի ունեցաւ երկրաշարժի մի թեթև ցնցում, թնդացնելով ահ ու սարսափի մէջ կիսանինջ ազգաբնակութեան ցաւոտ սրտերը։

Այս առաւօտ ձիւնի սպիտակ սաւանը ծածկել է Թաւրիզը. օրվայ ծանր կօշմարի տակ ճնշվող մարդիկ կասկածոտ և անհամարձակ քայլերով, շտապ-շտապ, մաքրում են կտուրներն ու բակերը, որպէսզի փակվեն խոր սենեակներում գնդակների ահից ու երկիւղից։ Ձիւնախառն օդի և խոնաւութեան պատճառով հրանօթների որոտումը խուլ է լսվում. բայց և այնպէս այսօր աւելի լայն ծաւալ են ստացել ընդհարումի կէտերը։ Ռուսները չեն ամբակօծում միջնաբերդը. գործ ունեն բանակատեղին շրջապատելու փորձ անող մոջահիդների հետ. գնդակների և համազարկերի խուլ գոռոցները անընդմիջաբար լսվում են։ Կռւում են նաև Աջիի կամուրջի մօտ, Շէշգելան, և այսօրվանից սկսել են գնդակներ արձակել հիւպատոսարանի վրա։

Հիւպատոսարանի վրա գնդակ են արձակում Արքից և շրջակայ ուրիշ դիրքերից։ Բերդաթաղի ծայրերում և հիւպատոսարանի պաշտպանութեան համար կան 100-ից աւելի զինւոր մէ կօզակ, որոնք պատասխանում են անդադար. չորս կողմից սպառնում են հիւպատոսարանին, սակայն ի դուր. միայն վտանգի տակ է Բերդաթաղի բնակչութիւնը, որի կտուրների վրայով սուլում են հազարաւոր գնդակներ։ Արքի մօտիկ բնակիչները մեծ նեղութեամբ տեղափոխվում են ապահով տներ։ Ղալայի և Լիլաւայի միջև երթևեկութիւնը դադարել է բոլորովին. երկու թաղերի սահմանածայրերում հակառակ բանակի մարտիկներ են սպասում և գնդակում են միմեանց։ Ռուսների զայրոյթը չափ չունի։ Այսօրվանից զինված թէ անզէն պարսիկներ մահանում են իսկոյն. Բերդաթաղի սահմանում ռուսները սպանեցին 3—4 Թուրքի. նոյնը անում են և այլ կէտերում՝ սարսափ սփռելու համար ազգաբնակութեան վրա և չէզոքացնելու կռւող ազգայնականներին։ Ռուսաց բանակի և հիւպատոսարանի միջև գտնվող ծուռ ու մուռ փողոցներով և բազարներով խիտ ընդարձակ տարածութիւնը գրաւված է պարսիկ մարտիկներից, որով բանակի և հիւպատոսարանի հաղորդակցութիւնը խափանված կարելի է համարել. գիշերով ռուս զինւորները առանց զոհ չեն կարող գալ և գնալ հիւպատոսարան, որովհետև ամեն մի պատի ետևից և պատուհանի արանքից գնդակներ են տեղում։

Բերդաթաղի մօտ ռուսներից սպանված 4 պարսկի դիակները ուզելով տանել՝ մուջահիդները զոհ են տուել կօզակների վրա և այնտեղից քշել են նրանց՝ և միևնոյն ժամանակ թալանել են կօզակների պահականոցը՝ լամպ, աւուլայ, գարի, ձիեր և այլն. սակայն յետոյ նազմիները ստիպել են թալանչի թուրքերին յետ դարձնել թալանները, և ճիշդ որ՝ տարածները վերստին բերում և թողնում են կազախանան։

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱԿՑԵՆՔ, ԱՅԼ ՈՉ ԽԱՆԳԱՐԵՆՔ

I

Լրացաւ «Մշակի» քառասնամեակը, քառասնամեակն այն թերթի, որը իր պատկառելի կեանքով, իր խաղացած դերով և ... նշանակութիւն ունի եթէ չասենք ամբողջ հայութեան, գոնէ ռուսահայերիս համար։

Իր գաղափարական, հանրօգուտ գործունէութեամբ, խիզախ, մտրակողական ու անշահ ուղղութեամբ, նոր, ժողովրդավար սկզբունքների քարոզներով, կեղեքվածների ու աշխատաւորների դատի պաշտպանութեամբ, հայ կեանքի անխոնջ մշակութեամբ, վերանորոգչական ընդարձակ առաջարկներով ջանք չէ խնայել «Մշակը» առաջադիմութեան շաւղով մղել հայ ժողովուրդը դէպի լուսաւոր ազգերի շարքը։

Իր շիտակ խօսքերով ու խորհուրդներով, իր անկաշառ վերաբերմունքով դէպի հասարակական խնդիրներն ու հաստատութիւնները՝ նա բարձրացրել է տպագրական խօսքի արժէքը, հրապարակախօսութեան կոչումը. նա բարձրացրել է մեր աչքում մամուլի գաղափարը։

«Մէկը ամենքի համար և ամենքը մէկի համար» կոչով նա ջատագովել է հանրային կազմակերպութեան խնդիրը և պահանջել գործողներից պատասխանատուութիւն հասարակութեան առաջ։

Իր քառասնամեայ գոյութեան ընթացքում «Մշակը» միշտ էլ եղել է հետազօտող, միշտ էլ վերաքննող, միշտ էլ զգոյշ կշռադատող ու ղեկավար։

Կենտրոնացած՝ ներկայի վրա, նա երբէք չէ ուրացել անցեալը և ոչ էլ մի րոպէ մոռացել է իր հոգսերի առարկայ դարձնել հայ ժողովրդի ապագան։

Նա արել է՝ ինչ որ կարող էր, ինչ որ հնարաւոր էր և ինչ որ օգտակար հանրային շահերի տեսակէտից։

Եւ այսօր նա ներկայացնում է մեր առաջ ռուսահայ ժողովրդի 40-ամեայ կեանքի կենդանի պատմութիւնը, նրա առաջխաղացութեան ջանքերի լուսաւոր վկայագիրը։

Հրապարակի վրա դնելով նրա քառասնամեայ յօբելեանի խնդիրը՝ «Մշակի» բարեկամները, ներշնչված անա այդ գիտակցութեամբ, անհատի յօբելեան չէ, որ ձեռնարկում են տօնելու և յաւերժացնելու, որ յանձնարարում են հայ հասարակութեանը, այլ մի ամբողջ դրօշակի, մեր ժողովրդական կեանքի մէջ սերմանված առաջադիմական գաղափարների, սկզբունքների, կուլտուրական ձեռնարկութիւնների ու կազմակերպված հաւաքական ջանքերի յօբելեանը։

Դա մի հսկայական պատկառելի յօբելեան է, որի մէջ մտնում են ամենքը և նրանք, որոնք աջակցել են ժողովրդական առաջադիմական սկզբունքների յաղթանակին ու արմատացմանը, և՛ նրանք, որոնք իրանց գրչով, իրանց խրախոյսով զինակցել են այն ազատամիտների բանակին, որոնց ղեկավարը, դրօշակն ու բերանն է եղել միշտ «Մշակը», և մանաւանդ նրանք, որոնց գրական կամ հասարակական դէմքը յայտնի է հայ ժողովրդին «Մշակի» յանձնարարութեամբ միայն։

«Մշակը», վերջապէս, հայ ժողովրդի լաւագոյն իղձերի, գեղեցիկ ակնկալութիւնների ու ձգտումների սաղմնագործութիւնն է։ Ով ձգել է իր լուման այդ սաղմնագործութեան կերտուածքի մէջ, նա ունի իր յօբելեանական բաժինը, ապա ուրեմն պէտք է ուրախանայ և ողջունէ այդ քառասնամեայ յօբելեանը, պէտք է ընդառաջ գնայ այդ տօնը ձեռնարկողներին, պէտք է աշխատակցէ նրանց և նպաստէ յօբելեանի աջողութեանը։

Աշխատակից

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔՆԵՐ

Բագու, 4 յունվարի

Իբրև «Մշակի» նախկին թղթակից (Ալէքսանդրօպոլից)՝ բարոյական պարտք եմ համարում սրտի առանձին բերկրանքով շնորհաւորել նրա պատկառելի 40-ամեակը։

Ս. Իսահակեան

Նովօրոսիյսկ, 4 յունվարի

Նոր-Տարվայ հետ միաժամանակ՝ շնորհաւորում եմ խմբագրութեանդ 40-ամեայ շրջանի բեղմնաւոր գործունէութիւնը՝ մաղթելով դեռ երկար ու տոկուն աշխատութիւն հայ լրագրական փշոտ անդաստանում։

Կեցցէ մեր «Մշակը»։

Մ. Մարիմեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱԳԼԽԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունվարի 9-ին, երեկոյեան ժամը 7-ից հասարակութիւնը լցնում է քաղաքային տան վերնասրահները։ Աստիճանաբար գալիս են նորընտիր իրաւասուները։

Ուղիղ ժամը 8½-ին Ալ. Խատիսեան բանում է դումայի նիստը 68 ձայնաւորների ներկայութեամբ։

Նախքան նոր քաղաքագլխի ընտրութեանը դիմելը, դուման քննում է «Կրուժօկի» շինութեան հարցը, որ պատկանում է քաղաքին։

Երկար ու կրակոտ վիճաբանութիւններից յետոյ ընդունվում է հետևեալ որոշումը. «առաջարկել կրուժօկի աւագների խորհրդին պայմանագիր կապել 12 տարի ժամանակով, աւելացնել վճարը 2540 րուբլով և կատարել անհրաժեշտ վերանորոգութիւն»։

Ապա առաջարկվում է քննել քաղաքագլխի ընտրութեան խնդիրը։

Ալ. Խատիսեան նախագահի աթոռը յանձնում է բժ. Լուսկէվիչին, իսկ ինքը հեռանում է։ Լուսկէվիչի նախագահութեամբ դուման հակիրճ վիճաբանութիւններից յետոյ քաղաքագլխի ռոճիկը տարեկան որոշում է 8000 ր. (անցեալ տարի 7000 ր. էր)։

Այնուհետև քուէարկութեան համար դրվում է միայն Ալ. Խատիսեանի արկղը։

Ցականէ անուանէ կանչվում են ձայնաւորները իրանց քուէները տալու։

Ընտրութեան հետևանքը. տրված են 59 սպիտակ և 9 սև քուէ։ Բուռն ծափահարութիւններ։

Լուսկէվիչը շտապում է Ալ. Խատիսեանի մօտ և բերում է նրան դահլիճ։ Դահլիճը մի քանի րոպէ շարունակ թնդում է աղմկալի ծափահարութեամբ։ Ոչ պակաս բուռն ծափահարութիւն է լսվում վերնասրահից։

Խատիսեան ջերմ շնորհակալութիւն է յայտնում այն վստահութեան համար, որ Թիֆլիս քաղաքի ազգաբնակութեան ընտրեալները ցոյց տուին դէպի իրան, վերընտրելով նրան քաղաքագլուխ Թիֆլիս քաղաքի բազմացեղ ազգաբնակութեան համար։

«Իմ ծրագիրը,—ասաց Խատիսեան,—արդէն շատ լաւ յայտնի է ամենքին իմ անցեալ գործունէութիւնից քաղաքագլխի պաշտօնում։ Դրա վրա ես կանգ չեմ առնի։

«Սակայն ես ինձ պարտաւորված եմ զգում մի քանի խօսք ասել այն խօսակցութիւնների մասին, որոնք յաճախակի լսվում են թէ մամուլում և թէ նրանից դուրս, երբ ես՝ թողած քաղաքային հերթական գործերը՝ աւելի զբաղվում եմ ճառախօսութիւններով։

«Ոչ, պարոններ, ես բնաւ աչքաթող չեմ արած քաղաքային գործերը և իզուր տեղը ճառեր չեմ արտասանում։ Մեր ժողովուրդը տգէտ է, ծարաւի օգտակար խօսքի, և ես իմ բարոյական պարտաւորութիւնն եմ համարում ժողովրդական մասսաներին կրթելու նկատառմով ճառեր արտասանել նրա համար զանազան առօրեայ խնդիրների մասին։ Անա ինչն է ինձ գրգռում պատեհ ժամանակ իմ գիտցածին իրազեկ անել նաև ժողովրդին, որին անհրաժեշտ է ծառայել և որին մենք ծառայում ենք»։

Խատիսեանի ճառը ընդունվեց ծափահարութեամբ։

Քաղաքային վարչութեան անդամների ընտրութեան հարցը յետաձգվեց ժամանակի ուշ լինելու պատճառով։

Դարձեալ ուժեղ ծափահարութիւն դումայի դահլիճ ներքևում և վերևում ի պատիւ նորընտիր քաղաքագլուխ Ալէքսանդր Իվանովիչ Խատիսեանի, և նիստը փակվում է կէս գիշերին։

Ե.

Յ. Գ.—Ալ. Խատիսեան զանազան հաստատութիւններից, ընկերութիւններից և անձերից ստանում է բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ և նամակներ։

Ե.

ԻՒՐԻՅ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎԻՉ ՄԻԼԻՒՏԻՆ

Պետերբուրգում վախճանվել է Իւրիյ Նիկ. Միլիւտինը, որ լաւ յայտնի է և թիֆլիսեցիներին՝ իբրև «Кавказъ» լրագրի նախկին խմբագիր։ Նա եղաւ հիմնադիր «հոկտեմբերի 17-ի դաշնակցութեան» կամ հոկտեմբերեանների կուսակցութեան։

Իբրև մարդ և հասարակական գործիչ Միլիւտինը վայելում էր յարգանք և համակրութիւն։ Գաղափարներով նա չափաւոր ազատական էր և այն հոկտեմբերեաններից, որոնք անկեղծօրէն ցանկանում էին գործադրված տեսնել կեանքի մէջ հոկտ. 17-ի մանիֆեստի սկզբունքները։ Սակայն նա մարտնչող ոյժ չէր, թէև նրա խօսքը իր կուսակցութեան մէջ հեղինակութիւն ունէր։ Նա բարեկամօրէն էր տրամադրված դէպի հայերը և Կովկասի ազգերը, և «Кавказъ» լրագրի խմբագրութեան ամբողջ ընթացքում նա վարվեց կոռրեկտութեամբ և անաչառութեամբ, այնպէս որ՝ երբ նրան յաջորդեց Վէլիչկօն, Միլիւտինի անունը միշտ քաղցրութեամբ էր յիշվում։

Ցարգանք բարի և լաւ մարդու յիշատակին։

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԻ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏԳ. ԲԺ. Թ. ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Բագու, 22 դեկտ. 1911 թ.

Շամախու թեմը ինչպէս աչքի ընկնող՝ Ռուսաստանի մէջ, մանաւանդ որ հռչակաւոր Բագուն էլ այդ թեմի մի մասն է կազմում և իր նիւթական օժանդակութեամբ Էջմիածնի համար, համարձակ կարելի է ասել, առաջին տեղն է բռնում, ուստի այդ թեմի պատգամաւոր բժշկապետ Ջաքարեանի դիրքը համազգային ժողովում խիստ հետաքրքրում էր բագուեցիներիս, մանաւանդ որ բժշկապետը, ի նկատի ունենալով ժողովի «մեծամասնութիւն» անուանեալների բռնած ոչ-պատուաբեր դիրքը, Էջմիածնից Բագու հեռագրական խորհրդակցութիւնների էր դիմել, ի նկատի առնելով հարցի խիստ լրջութիւնը, պատասխանատուութիւնը և ապագայում ծագելիք բարդութիւնները։

Ջաքարեանը հէնց առաջին քայլից, երբ նկատել էր Թիւրքահայ պատգամաւորների ապօրէն և ազգավնաս քայլը, մի շարք հեռագիրներով ամսիս 12-ին դիմել էր տեղիս աչքի ընկնող հասարակական մի շարք գործիչներին—ինչպիսիներն են՝ երդ. հաւ. Բաբաջանեան, Աս. Վաչեան, բժ. Տէրտէրեան, Հ. Տէր-Միքայէլեան և այլք—որոնց կարծիքն էր հարցնում իբրև Բագուի պատուիրակների, ծանօթացնելով նրանց՝ իրերի դրութեան հետ։ Իսկ այդ վերջինները խորհրդակցում էին աչքի ընկնող քաղաքացիների հետ և հեռագրական պատասխաններ տալիս իրանց պատգամաւորին։ Ուրեմն իմացանք, տեղիս գործիչները համաձայն են եղել բժ. Ջաքարեանի հետ և նրա լիազօր իրաւունքները աւելի ապահովել են փոխադարձ հեռագիրներով։

Այսօր դիմելով բժշկապետ Ջաքարեանին խնդրեցի անձամբ տեղեկութիւններ տալ տեղի ունեցած համազգային ժողովի մասին։

— Հայ ազգը այդպիսի ժողով չէ տեսել,—ասաց բժշկապետը.—Օրմանեան սրբազանի հակառակորդները իրանք էլ չէ գիտէին, թէ ինչի մէջն են մեղադրում նրան, սակայն կարծես թելի պէս երևում էր, որ այդ մարդիկ այրված կաշի ունեն... Իրանցից մի քանիսը հոգևորականներ էին. շատ պարզ է, որ Օրմանեան սրբազանը, լինելով հաստատ կամքի տէր, խիստ կարգապահ, իբրև իշխանաւոր իր դէմ պիտի լինէր անպարտաճանաչ, կեղծարար ստորադրեալ պաշտօնեաները, ինչպիսիք են Պալաքեան վարդապետ և ընկ...։

— Իսկ ինչ ունէին Օրմանեան սրբազանի դէմ աշխարհական պատգամաւորները,—հարցրի ես։

— Շատ բնական է,—պատասխանեց բժշկապետը.—ասացի, որ Օրմանեան սրբ. հաստատ կամքի տէր է, ուրիշներին չենթարկվող. իսկ այդ գովելի յատկութիւնը որոշ գոյնի մարդկանց դուր չէ գալիս։ Աշխարհական պատգամաւորներն առանձին հրահանգներով էին եկած. նրանք չինօվնիկի նման պաշտօն պիտի կատարէին, այլ ոչ տեղն ու տեղը խորհրդակցէին ազգային ցաւերի մասին։ Օրմանեան սրբազանի հակառակորդները, ամենաաննշան բացառութեամբ, թմրած և ողորմելի մարդու տպաւորութիւն էին թողնում, իսկ բացառութիւն կազմող մի քանի անհատներ լուռ, մունջ՝ կարծես ամօթից կարմրում և չէին խօսում։

— Ի՞նչը եղաւ սկզբնական առիթը, ուրից յետոյ հրապարակ բերիք հրաժարման, ժողովին չը մասնակցելու խնդիրն ու վճիռը. արդեօք հրաժարվողները իմացան, թէ ինչ պատասխանատու քայլ են անում։

— Այո, մենք պատմական քայլ արինք, մենք մեր խղճին, ազգին և մեզ ընտրողներին հաւատարիմ մնացինք։ Տեսնելով Թիւրքահայերի տգեղ վարմունքը, լսելով նրանց հակաժողովրդական, թայփայական ճառերը և լուռ արհամարհանքը դէպի ռուսահայերս՝ անպայման պիտի հրաժարվէինք։ Մենք, հրաժարվող պատգամաւորներս, հրաժարվելու համար բլօկներ, խմբական ժողովներ չենք ունեցել. մեր հրաժարականը կարծես օդի մէջ կախված լինէր, կարծես օդի հետ էլ ծծեցինք և շնչառութեան ժամանակ բոլորիս սրտից դուրս թռաւ՝ «անպատուութիւն է մասնակցել այդ ժողովին. դա համազգային չէ, այլ ազգակործան ժողով. մենք եկած ենք շինելու, իսկ ուրիշները՝ քանդելու. պիտի հրաժարվենք» խօսքերը. և հրաժարվեցինք էլ։ Պիտի իմանալ, կրկնում եմ, որ մենք իսկական ներկայացուցիչների հետ գործ չունէինք,—ասաց բժիշկը խռովուած սրտով։

— Կարդացէ՞ք, պ. բժիշկ, այսօրվայ «Մշակը», որի մէջ Ս. Ցարութիւնեան ձեզ վկայ է բերում, որ իբր թէ նա, ինչպէս ժողովի նախագահ, ազգի մէջ պառակտման վիհ չէ բացել, այլ հաշտեցնել է կամեցել,—հարցրի ես։

— Ես, Ս. Ցարութիւնեանը, բժ. Սաղեանը և Ալ. Խատիսեանը միասին էինք ապրում։ Ցարութիւնեանը միշտ աշխատում էր, իմ ներկայութեամբ, համոզել իրան այցելող Թիւրքահայերին, որ քառանուն ցանկի մէջ մտցնեն և սրբազան Օրմանեանի անունը, իսկ եթէ չեն ուզում ընտրել կաթողիկոս, քուէարկութեան ժամանակ սևացնեն. նոյնը խորհուրդ էին տալիս և Սաղեան ու Խատիսեան. սակայն Թիւրքահայ պատգամաւորները չէին համաձայնվում։ Այդ մասին Ցարութիւնեանի յայտարարութիւնը ճիշդ է. բայց ինձ զարմացնում է այն, թէ ինչու «մեծամասնութիւն» անուանեալ պատգամաւորները՝ քառանուն ցանկը կազմելիս Օրմանեան սրբազանի անունը չը տալը պաշտօնական ժողովում միաձայն են որոշել... Ինչու նոյն Ցարութիւնեանը և այլք, որոնք մասնաւոր տեղերում ուրիշներին խորհուրդ էին տալիս Օրմանեանին քառանուն ցանկի մէջ մտցնել, պաշտօնական ժողովում լռում են և միաձայն է որոշվում. չէ՞ որ նախագահը և այլք պիտի դէմ լինէին և միաձայն չը կոչվէր որոշումը։ Անա այդ կէտը ինձ մութն է թւում։ Բայց կրկնում եմ, որ Ս. Ցարութիւնեանը ինձ մօտ խորհուրդ է տուել ուրիշներին քառանուն ցանկի մէջ մտցնել Մաղաքիա արքեպ. Օրմանեանին։ Թիւրքահայ պատգամաւորները սրբ. Օրմանեանին քառանուն ցանկի մէջ չը մտցնելով,—շարունակեց բժշկապետը յուզված ձայնով,—ոչ միայն Օրմանեանին վիրաւորել կամեցան, այլ դա մի արհամարհանք և ապտակ էր ամբողջ ռուսահայերիս, որոնց ներկայացուցիչները մենք հրաժարվողներս էինք։ Եթէ նրանք չեն ուզում Օրմանեանի անունը լսել և իրանց ապօրինի ձայներով ճնշում են գործ դնում մեզ վրա և լռեցնում, այդ ցոյց է տալիս, որ նրանք մեզ՝ ռուսահայերիս վրա էլ նոյն կարծիքն ունեն, ինչ որ ունեն օդի մէջ Օրմանեանի մասին։ Մենք իսկական ժողովրդի ներկայացուցիչներ էինք. մեզ ժողովուրդն է ընտրում բառի բուն իմաստով. գիտէք, որ նախ լինում են ծխական ժողովներ, ապա պատուիրակային, յետոյ հաւաքւելով վերստին ժողովվում ենք թեմական քաղաք և թեմական պատուիրակային ժողով կայացնում ու պատգամաւոր ընտրում։ Իսկ Թիւրքահայ պատգամաւորները մեզ յայտնի են արդէն թէ իրանց ապօրինի մեծամասնութեամբ ընդհանրապէս և մասնաւորապէս այս անգամվայ ինքնակոչ պատգամաւորներ ընտրելու գործում։ Ռուսահայ պատգամաւորներս ոչ մի շահ աչքի առաջ չունէինք բացի անձնական վնասից. եթէ մի շահ ունէինք, այդ էլ ազգինն և եկեղեցունն էր։ Ես, ինձ հետ և շատ պատգամաւորներ մեր սեփական գրպանից ենք ծախսում, Էջմիածին գնում, իսկ Թիւրքահայ պատգամաւորները իրանց կոչումն առևտրական արշինով են չափում. օրինակ թող լինի Կ. Պոլսի պատգամաւորը, որը 2000 ր. է ճանապարհի ծախս ստացել, ապա Էջմիածին եկել, մինչդեռ նա հազիւ կարողանայ ծախսել 300—400 ր.։ Դա աշխատելու միջոց չէ... Այդպէս են նայում, վերաբերվում նաև Լուսաւորչի գահակալի ընտրութեան գործին։

Ապա յարգելի բժշկապետը յայտնեց, որ իրան թեմի զանազան կողմերից դիմում, խնդրում են բացատրութիւն տալ Էջմիածնում կատարված դէպքերի և հրաժարման մասին։

— Ես այժմ պատրաստում եմ,—ասաց բժշկապետը,—մի մանրամասն զեկուցում, որը կը տպագրվի «Մշակի» և «Баку»-ի մէջ։

Մի ամբողջ ժամ խօսակցութիւնից յետոյ, շնորհակալութեամբ սեղմելով բժշկապետի ձեռքը՝ հեռացայ նրա մօտից։

Ս. Գարագաշ

ՅՈՒՆՎԱՐԻ 8-Ի ԲԱՆԿԵՏԸ

Ինչպէս հաղորդեցինք, յունվարի 8-ին կիրակի, Թիֆլիսի ժողովարանում կայացաւ մի մեծ բանկէտ ի պատիւ վաճառականների աւագ Ա. Ն. Միլեանի։

Բանկէտը կազմակերպել էին առևտրա-արդիւնաբերական աշխարհին պատկանող մի խումբ անձինք և նրան մասնակցում էին, բացի բանկային-ֆինանսական և առևտրա-արդիւնաբերական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներից, այլև բազմաթիւ մասնաւոր անձինք, ի թիւս որոց Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ա. Խատիսեան, Ալ. Ֆրզմիշեան, նոտարիուս Միսկէվիչ, Ց. Ալիխանեան և այլք։ Մի քանի անձինք ևս —Ց. Սպենդիարեան, Ալ. Քալանթար, Հ. Աւագեան և Գ. Նազարբէգեան—հրաւիրված էին իբրև պատւաւոր հիւրեր։

Ա. Միլեանի գալուստը ողջունվեց բուռն ծափահարութիւններով։ Առաջինը ողջունեց նրան մի քանի ջերմ խօսքերով բանկէտի նախաձեռնողներից մէկը՝ Խաչ. Աֆրիկեան, և ապա կարդաց հետևեալ ուղերձը առևտրա-արդիւնաբերական ներկայացուցիչների կողմից.

«Մեծայարգ Արշակ Նազարիչ. Թիֆլիսի վաճառականութիւնը իր հաճելի պարտականութիւնն է համարում ընդգծել ձեր օգտակար գործունէութիւնը յօգուտ վաճառականութեան և անկեղծօրէն ցանկանում է ձեզ ոյժ և առողջութիւն՝ շարունակելու ձեր գործունէութիւնը նոյն ուղղութեամբ»։

Ապա կարդացվեցին մի քանի շնորհաւորական հեռագիրներ, որոնց թւում և պետական բանկի Թիֆլիսի գրասենեակի կառավարիչ կամերհեր Բեզօբրազովից։

Դրանից յետոյ սկսվեցին ճառախօսութիւնները։ Առաջինը խօսեց II Փոխ. Վարկի Ընկերութեան տեսուչ Գ. Մամուլեանը։ Նա ասաց, որ Ա. Միլեանի գործունէութեան գնահատութիւնը առևտրա-արդիւնաբերական ասպարէզում թողնում է այդ գործունէութեան աւելի մօտ կանգնած ձեռնհաս անձանց, բայց ինքը պէտք է խօսէ յօբելեարի գործունէութեան այն կողմի մասին, որ սաղմնել է Թիֆլիսի և Կովկասի համար ընդհանուր և առևտրական կրթութեան երկու նշանաւոր կոթողներ։ Ա. Միլեանի եռանդուն գործունէութեանը, աջակցութեանը, անդուլ ջանքերին է պարտական Թիֆլիսը, որ ունի այսօր առևտրական դպրոցը և յանուն Ալ. Մանթաշեանի առևտրական ուսումնարանը, որոնք և կազմակերպված են գեղեցիկ և հոյակապ կերպով թէ շինութեան, թէ կրթական կաբինետների և թէ ուսումնական կողմից, հաստատութիւններ, որոնք պատիւ կարող են բերել շատ քաղաքների։

Սա. Մանուէլեան խօսեց Բորսայի Կոմիտէտի կողմից, նկարագրելով Միլեանի գործունէութիւնը բորսան կազմակերպելու գործում։

Ալ. Քալանթար, որը, սեղանակիցների խնդրանօք, նախագահի պաշտօնն էր յանձն առել, իր ճառի մէջ կանգ առաւ այն հասարակական պարտաւորութիւնների վրա, որ ունի իւրաքանչիւր դասակարգ։ Ազնուականութիւնը, ունենալով իր սեփական շահերը, հանդէս եկաւ իբրև ազատարար՝ գիւղացիների և համակրող՝ մի շարք բարենորոգումների։ Եւրոպական աւատական ազնուականութիւնը կատարեց պետութեան հետ կապված ծառայութիւններ։ Եւրոպական առևտրա-արդիւնաբերական դասակարգը նպաստեց գիտութեան, արհեստների զարգացման և նոր բարեկարգութիւնների հաստատման, որոնք հիմք դարձան ընդհանուր բարեկեցութեան համար։ Մեր առևտրա-արդիւնաբերական դասակարգը սկսում է նախնական փորձառական իր քայլերը այդ ասպարէզում։ Իսկ շատ հանրային գործեր են դրված թէ նրա և թէ մեր բոլորի առաջ։ Մեր երկիրը մտել է համաշխարհային հաղորդակցութեան մէջ։ Մօտենում են իրանց իրագործման հնդկական, պարսկական, թիւրքական երկաթուղիների ծրագիրները. հերթական են դարձել ընդարձակ շոգեաւային կազմակերպութեան խնդիրները ապրանքների փոխադրութեան համար. մեր երկրի արդիւնաբերութեան վիճակը սկսել է պայմանաւորվել Ամերիկայի, Եւրոպայի արդիւնաբերութեամբ. քննութեան սեղանի վրա են դրված գիւղատնտեսութեան, հանքային արդիւնաբերութեան, գործարանական զարգացման մի շարք խնդիրներ, և նրանց մէջ ռուս-գերմանական առևտրական դաշնագրի վերաքննութեան խնդիրը, մեր և պարսկա-

կան ու Թիւրքական տնտեսական յարաբերութիւնների զարգացման խնդիրները։ Մեր առեւտրա-արդիւնաբերական դասակարգը սկսում է ցոյց տալ հետաքրքրութեան նշաններ այդպիսի խնդիրների նկատմամբ և փորձում է անել իր առաջին քայլը։ Նա այսօր եկել է պատուելու իր աւագ և Բորսային Կոմիտէտի Նախագահ Արշակ Միլեանին, որի անմիջական մասնակցութեամբ և մշտական զրգումներով նա ասպարէզ է եկնում հասարակական և կուլտուրական միսսիայի կատարման և յոյս ունի, որ նա առաջ կը մղի մի շարք հերթական խնդիրներ դէպի իրագործումն։

Առևտրական Բանկի կառավարիչ Կ. Ալիխանեան ընդգծեց Միլեանի գործունէութեան մէջ այն կարևոր կէտը, որ նա գիտէ կենսունակութիւն, եռանդ ներշնչել իր շրջապատողներին և դրդել նրանց դէպի միահամուռ գործակցութիւն։ Ամեն մի անհատ ունի իր մէջ ամփոփած որոշ ձիրք, նոյն իսկ տաղանդի մի որոշ բաժին, բայց այդ ձիրքի և տաղանդի զարգացումը կախված է շրջապատող պայմաններից։ Միլեանի ձիրքը գտաւ նպաստաւոր պայմաններ և աճեց ու զարգացաւ։

Ա. Խատիսեանը իր ճառի մէջ ընդգծեց, որ Միլեանը կատարեց խոշոր դեր՝ միացնելով և սոսնձելով վաճառականներին ի մի մարմին և ձեռնարկեց գործունէութեան, որը պարունակում է իր մէջ կրթական, բարեգործական, կուլտուրական տարրեր։ Անցան այն ժամանակները, երբ վաճառականութեան վրա նայում էին նախապաշարմունքով. այժմ նա համաշխարհային ֆակտոր է և նրա պատճառով պետութիւններ միաձևում են միմեանց կամ բաժանվում և նոյն իսկ պատերազմում։ «Ես յիշում եմ,— ասաց ճառախօսը,— գերմանական մի խորհրդանկար, որը ներկայացնում է ընդարձակ տարածութիւն, որի ծայրում նկարված են չորս անձեր՝ քարոզիչ միսիոնարի, զինուորի, վաճառականի և ուսուցչի։ Դրանք մտնում են նոր երկիր և շէնացնում նրան։ Միլեանին վիճակված է եղել իրագործող լինելու այդպիսի մի գործունէութեան՝ թէ քարոզչի, թէ զինուորի, թէ վաճառականի և թէ ուսուցչի։ Այդպիսի գործունէութիւնը լինելով օգտաւէտ առևտրա-արդիւնաբերական դասի համար՝ միևնոյն ժամանակ էապէս օգտաւէտ է և Թիֆլիս քաղաքի, այլև Կովկասի համար։ Եւ գուցէ իրականութեան մօտ է այն ժամանակը, երբ Թիֆլիսի առևտրական գրասենեակների բաժանմունքները բացված կը լինեն Պարսկաստանի և Թիւրքիայի մերձաւոր կենտրոններում։ Միլեան եռանդուն մարդ է և գիտէ ոգևորել իր շրջապատողներին։ Նա կարճ միջոցում կարողացաւ կազմակերպել վաճառականներին և ըստ արժանւոյն գնահատվում է այսօր թէ առևտրա-արդիւնաբերական դասակարգի և թէ մեր բոլորի կողմից։

Ս. Սուլխանեան խօսեց մի երկար և բովանդակալից ճառ, որի գլխաւոր կէտերն ենք առաջ բերում։ Նա ասաց, որ նախորդ ճառախօսները չը սպառեցին Ա. Միլեանի ամբողջ օգտակար գործունէութիւնը. նրանք չը շօշափեցին նրա եռանդուն գործունէութիւնը Թիֆլիս քաղաքի ձայնաւորների վերջին ընտրութիւնների մէջ, որի հետևանքն այն եղաւ, որ առևտրա-արդիւնաբերական դասն ևս ունեցաւ իր ներկայացուցչութիւնը քաղաքային ինքնավարութեան մէջ։ Ապա նկարագրելով քաղաքային ինքնավարութեան գործունէութեան զանազան ճիւղերը, քաղաքի կարիքները և պահանջները—բարեշինութիւն, լուսաւորութիւն, կանալիզացիա, առողջապահութիւն, ժողովրդական առողջութիւն, հիւանդանոցներ, բարեգործական հիմնարկութիւններ, դպրոցներ և այլն—նա ասաց, որ այդ ամենը շատ մօտ է առևտրա-արդիւնաբերական դասակարգին, որ կրում է հարկերի մեծ բաժինը. և առևտրական-արդիւնաբերական դասակարգը հէնց իր սեփական շահերի համար պէտք է ձեռք առնէ բոլոր միջոցները՝ քաղաքի կարիքները և բարեշինութիւնը լրացնելու։ Թիֆլիս քաղաքը, ցաւալի է ասել, ոչ թէ արտադրող, այլ սպառող քաղաք է. նա այդ կողմից յետ է մնացել և Երևանից, Գանձակից, Նուխուց, Բաքուից, որոնք արտադրողներ են։ Վաճառական դասակարգը մինչև այժմ շատ անտարբեր էր վերաբերում քաղաքի կարիքներին և իր մասնակցութեամբը քաղաքային ինքնավարութեան մէջ. նա չունէր հեղինակաւոր ձայն այդ ինքնավարութեան մէջ, որովհետև եթէ ձայնաւոր ընտրվում էր այս կամ այն վաճառականը, այդ իբրև մասնաւոր անձ։ Եւ ահա Միլեանը եղաւ առաջինը վաճառականական աւագներից, որ զգաց, մղեց վաճառականներին դէպի գործունէութիւն՝ քաղաքային ինքնավարութեան ասպարէզում և միացրեց նրանց։ «Եւ ահա նրա գործունէութեան այդ կողմը ևս ողջունում եմ ի բոլոր սրտէ իմ կողմից և թոյլ եմ տալիս ինձ աւելացնել նաև ամբողջ վաճառականութեան անունից, և ցանկանում եմ ույժ՝ շարունակելու այդ եռանդուն գործունէութիւնը և պաշտպանում՝ առևտրական դասի բարօրութեան համար»։

Գոլդբերգ, իբրև ներկայացուցիչ Լօձի ֆիրմաների, ողջունեց Միլեանի օգտակար գործունէութիւնը։

Երևանի քաղաքագլուխ Գ. Եղիզարեան ընդգծեց առևտրական դպրոցների նշանակութիւնը, վաճառականութեան խաղացած դերը այդ կրթական հաստատութիւնների վերաբերմամբ։

Խ. Աֆրիկեան այն միտքն արծարծեց, որ առևտրական դասակարգը ունեցել է և ունի իր թերութիւնները, որոնց գլխաւորներից մեկն էլ այն է, որ նա չէր կրթում իր զաւակներին այնպէս, ինչպէս կրթում է գերմանացին, անգլիացին՝ շարունակելու իր հօր գործը, զինված կրթութեամբ։ Եթէ բժիշկը, իրաւաբանը աշխատում են, որ իրանց զաւակները շարունակեն իրանց գործը և պրոֆեսիան, ինչու հայ վաճառականը նոյնը չը պէտք է անէ և պատրաստէ իր զաւակներին՝ լինել լուսաւորեալ վաճառական։

Հ. Առաքելեան, խօսելով իբրև մամուլի ներկայացուցիչ, ասաց, թէ իր առաջին յօդուածը, որ գրեց 1872 թ. «Մշակ» լրագրի մէջ, դեռ պատանի հասակում, եղաւ վաճառական դասակարգի դէմ։ Նա պարսաւում էր վաճառականներին իրանց ագահութեան, շահասիրութեան և ազգային հասարակական գործերով չը հետաքրքրվելուն համար։ Բայց երբ նա ուսումնասիրեց ազգային պատմութիւնը, տեսաւ, որ հայ վաճառականութիւնը մեծ դեր է խաղացել անցեալում հայ ժողովրդի կեանքի մէջ, լինելով տարածող կուլտուրայի, մեկենաս գրականութեան, ամենաառաջադէմ տարրը այն ժամանակ՝ երբ ամեն տեղ տիրում էր խաւար։ Դժբաղդաբար նա 19-րդ դարի սկիզբներից մինչև վերջին ժամանակները մոռացել էր իր կատարած նախկին դերը։ Միայն վերջին մի քանի տասնեակ տարիներից ի վեր հայ վաճառականը դարձեալ հանդէս եկաւ իբրև բարեգործ, իբրև աջակցող ազգային-հասարակական հիմնարկութիւնների զարգացման. բայց հանդէս եկաւ անհատական ույժերով, այլ ոչ իբրև կազմակերպված ույժ։ Մամուլը կարող է ողջունել վաճառականութեանը, երբ սա հանդէս է գալիս իբրև կազմակերպված ույժ՝ կուլտուրական հանրօգուտ ձեռնարկութիւնների համար, ուստի և ի դէմս Ա. Միլեանի մենք ողջունում ենք առևտրական դասակարգի այդ կուլտուրական ձգտումները։

Ց. Սպենդիարեան ևս մի քանի խօսք ասաց, իբրև լրացումն արտասանած ճառերի, և ողջունեց վաճառական դասակարգի ցոյց տուած նախաձեռնութիւնն և կուլտուրական ձգտումները և Ա. Միլեանի եռանդուն գործունէութիւնը։

Յոբելեար Ա. Ն. Միլեան շնորհակալութիւն յայտնելով ժողովականներին՝ ասաց.

«Այսօր իմ հանդէսին արտասանվեցին շատ ներբողական խօսքեր, իմ գործունէութիւնը բնորոշվեց լաւագոյն կողմից։ Ես պէտք է ասեմ, որ այն ամենը, ինչ որ ես կատարել եմ, ձեռք է բերվել միայն շնորհիւ ձեր աջակցութեան, ձեր համակրութեան։ Անձնապէս՝ ես կատարել եմ միայն իմ պարտականութիւնները, իրագործել եմ ձեր կամքը։ Մեզ՝ վաճառականութեան համար շատ աշխատանք կայ կատարելու առաջիկայում։ Մեր երկիրը տնտեսապէս յետ է մնացել։ Մենք պէտք է զարգացնենք ֆաբրիկային, գործարանական գործունէութիւնը մեր երկրում, բարձրացնենք նրա արտադրական ույժերը, աշխատանք հայթայթենք տասնաւոր և հարիւր-հազարաւոր բանւորների։ Հերթական է առևտրական կրթութեան ռէֆորմի հարցը, և մենք պէտք է ձեռք առնենք բոլոր միջոցները, լարելով մեր բոլոր ույժերը և ստեղծելով ներդաշնակ դպրոցական ցանց, ուր մեր զաւակները ստանային ամբողջական առևտրական կրթութիւն, սկսեալ ստորինից մինչև բարձրը։ Մեզ հարկաւոր են հիւանդանոցներ, անկելանոցներ. մեզ հարկաւոր է ունենալ մեր սեփական օրգանը, որ լուսաբանէր մեր երկրի տնտեսական կեանքը։ Անհրաժեշտ է կազմակերպված ներկայացուցչութիւն։ Այդ բոլորը մենք կարող ենք կատարել միայն համախմբմամբ, համերաշխ, բարեխղճական և միահամուռ աշխատութեամբ։ Ես ճանաչում եմ մեր վաճառականութիւնը, հաւատում եմ նրա ույժին և հզօրութեանը և կարծում եմ, որ ընդգծված հարցերը կը կատարվեն, որ մեր իղձերը կիրականանան։ Ջերմօրէն ցանկանալով վաճառականութեանն աջողութիւն իր ապագայ աշխատութեան մէջ, թոյլ տուէք ինձ արտայայտել անկեղծ շնորհակալութիւն ձեր ուշադրութեան համար դէպի ինձ, ձեր համակրութեան և յարգանքի համար»։

Միլեանի այս ճառը, որ միևնոյն ժամանակ մի ծրագրային ճառ էր, շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց և բուռն ծափահարութիւնների արժանացաւ։

Ապա Փոխարքայ Վարկի Ընկ. կառավարիչ Ի. Պապօվը առաջարկեց խմել Կովկասի Փոխարքայի կենացը և ուղարկել նրան հեռագիր, որ խմբագրվեց իսկոյն ընդհանուր հաւանութեամբ և ուղարկվեց, այս բովանդակութեամբ, բանկէտի նախագահի ստորագրութեամբ.

«Թիֆլիս, Նորին Մեծութեան Փոխարքային Կովկասում, կոմս Վօրոնցօվ-Դաշկովին։

«Թիֆլիսի վաճառականութեան և առևտրա-արդիւնաբերական դասակարգին և ինտելիգենցիային պատկանող մի խումբ, աւելի քան 100 հոգի, գումարված լինելով յարգանք մատուցանելու վաճառականների աւագ և Բորսային Կոմիտէտի Նախագահ Միլեանին՝ իր օգտակար գործունէութեան համար, բարձր գնահատելով Ձեր Պայծառափայլութեան անդադար հոգսերը և լուսաւոր հովանաւորութիւնը՝ երկրի առևտրի, արդիւնաբերութեան և լուսաւորութեան համար, խոնարհաբար խնդրում է Ձերդ Պայծառափայլութեանը՝ ընդունել առողջութեան և բարօրութեան իղձերը՝ կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնայի և Ձեզ, և խորին շնորհակալութեան և երախտագիտութեան զգացումները մեր երկրի մասին Ձեր տածած անընդհատ խնամքի և հոգսերի համար»։

(Այս հեռագրի պատասխանը մենք տպեցինք երէկ)։

Ապա նորից ճառեր արտասանեցին Ս. Սուլխանեան, Ա. Էնֆիաճեան, Լատիբեան և Գ. Նախշունեան։

Կարգադիր մասնաժողովի կողմից Ս. Սուլխանեան շնորհակալութիւն յայտնեց Ալ. Թալանթարին, որ յանձն առաւ, ժողովականների խնդրանօք, նախագահել բանկէտին, և գովաբանեց նրա գործունէութիւնը թէ գիւղատնտեսական-արդիւնաբերական և թէ հասարակական, անուանելով այդ գործունէութիւնը «բիւրեղանման»։

Ապա առաջարկվեց խմել Թաւրիզի վաճառականապետ Ջ. Նազարբէգեանի կենացը, մամուլի կենացը և կարգադիր մասնաժողովի անդամների կենացը։ Բանկէտը վերջացաւ ժամը 7-ին երեկոյեան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Ստացված է Սամարայից՝ եղբարք Աւանէսեանններից 30 րուբլի յօգուտ չքաւորների։

✦ Թիֆլիսի շրջանի պօստ-հեռագրային գլխաւորը նախադծում է հեռագրային ուղղակի հաղորդակցութիւն ստեղծել Բաքուի և Թէհրանի միջև։

✦ Թիֆլիս-Բաքու հեռախօսի գիծը անցկացնելու համար ծախսվել է 163,000 ր. և կառուցվել է 29 օրում։

✦ Յունվարի 9-ին Թիֆլիսում վախճանվեց կոկորդի արագընթաց քաղցկեղից Համզաթ-բէկ Բաբալօվը, որը երկար տարիներ աշխատակցել է «Закавказье» թերթին «Շիրվանսկի» կեղծանուան ներքոյ, տալով յօդուածներ մահմեդականների կեանքից։

✦ Գիտութեանց ճեմարանին կից գործող երկրաշարժաբանական յանձնաժողովը Թիֆլիս է ուղարկել տեղական երկրաշարժաբանական կայարանին կից գործելու երկրաբան Ս. Բէլեաեվին։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան իրաւաբանական յանձնախմբի նախագահ է ընտրված Դ. Րուսանովը։

✦ Պետական բանկի Թիֆլիսի բաժանմունքի վերատեսուչ Դ. Բեգօրրադօվը, որը պաշտօնական գործերով Պետերբուրգումն էր գտնվում, արդէն վերադարձաւ Թիֆլիս։

✦ Վրաց Գիւղատնտ. Ընկ. խորհուրդը իր վերջին թէր նիստում որոշեց Կախեթի և Քարթլի գիւղատնտեսներից իւրաքանչիւրին տալ 500 րուբլի իբրև կանխաբրամ, նրանց յանձնված շրջանների գիւղատնտեսութեան կարիքների համար։ Միևնոյն նիստում խորհուրդը որոշեց իր սեփական այգիները տնկել, ընկերութեան միջոցները շատացնելու համար։ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնից այգիների համար հողաբաժիններ վերցնելու գործը յանձնարարվեց իր անդամներից երեքին։

✦ Մենք հաղորդել էինք, որ Վրաց ժողովրդի մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան անդամներից մի քանիսը դիմել էին նոյն ընկ. վարչութեանը, խնդրելով նախաձեռնող հանդիսանալ և կազմակերպել յոբելեանական տօնախմբութիւն Վրաստանի պարծանք Թամար թագուհու ծննդեան 700-ամեակի լրացման առիթով։ Այժմ կարող ենք հաղորդել, որ յիշեալ ընկերութեան վարչութիւնը իր վերջին թէր նիստում քննելով այդ միջնորդութիւնը, անհնարին գտաւ դրա կատարումը։

✦ Զուբալօվեան Ժողովրդական Տան կից կազմվել է ուսկան դրամատիկ խումբ, որը մշակել է արդէն իր կանոնադրութիւնը։

✦ Բաքւում բացվում է նոր կրթական ընկերութիւն «Вѣстникъ Знанія» անունով։

✦ Վրաց ժողովրդի մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան վարչութիւնը որոշել է մասնակցել դերասանուհի Մ. Սափարօվա-Աբաշիձէի յոբելեանի կազմակերպման գործին և ընտրել է իր ներկայացուցիչներին, որոնք կը շնորհաւորեն և ուղերձ կը մատուցեն յոբելեարուհուն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արտիստական Թատրոնում

«Կենդանի դիակը» հայկական բեմի վրա

Լ. Տոլստոյի «Կենդանի դիակ» դրաման ռուսերէն լեզուով ներկայացվել էր Թիֆլիսում ձմեռվայ ընթացքում մի քանի բեմերի վրա՝ Արտիստական, Արքունական և Ժողովրդական թատրոններում։ Եւ Թիֆլիսի հայ թատերասէր հասարակութեան մի նշանաւոր մասը տեսել էր պիէսը բնագրում։ Այնուամենայնիւ երկուշաբթի օրը, յունվարի 9-ին, հանդիսականների բազմութիւնը լցրել էր Արտիստական թատրոնի դահլիճը՝ տեսնելու Տոլստոյի ստեղծագործութիւնը հայկական բեմի վրա։

Մենք «Մշակի» մէջ տուել ենք մանրամասն տեղեկութիւն Լ. Տոլստոյի այդ պիէսի մասին և այժմ կը շօշափենք միայն բեմական կատարման վերաբերեալ կէտերը։

«Կենդանի դիակը» ներկայացվեց նոյն դեկօրացիաներով, նոյն սարք ու կարգով, ինչպէս ռուսական բեմի վրա՝ Արտիստական Ընկերութեան բեմը, լինելով շարժական, դիւրացնում է այնպիսի ներկայացումներ տալ, ինչպէս «Կենդանի դիակն» է, որ բաղկացած է 12 առանձին պատկերներից։ Բեմի վրա նախօրօք պատրաստվում են մի քանի պատկերներ և յետոյ բաւական է լինում միայն պտտեցնել բեմը, որպէսզի մի պատկերին կարճ ժամանակի ընթացքում յաջորդի հետևեալը։

Շնորհիւ այդպիսի յարմարութեան՝ աջողվեց ներկայացումը, որ սկսվեց 8-ին, վերջացնել ժամը 12-ին։

Այդ օրը դերասան Իս. Ալիխանեանի բենեֆիսն էր։ Հասարակութիւնը ջերմ կերպով ողջունեց նրան երկարատև ծափահարութիւններով։ Բենեֆիցիանտը կատարում էր պիէսի գլխաւոր հերոս Պրոտասովի դերը։ Մի քանի տեսարաններում նա ուժեղ և տպաւորիչ կերպով ուրուագծեց անկեղծ, ազնուասիրտ, բայց դժբաղդացած Ֆէդիային։ Ընդհանրապէս Ալիխանեանը ներկայացնում է Ֆէդիային աւելի լուրջ, աւելի զգաստ և աւելի խորամիտ, քան նա դուրս էր բերված ռուսական բեմի վրա։ Նրա Ֆէդիան չէ գործում ընկած-կորածի տպաւորութիւն, այլ միայն պատահաբար շեղվածի և ժամանակաւորապէս մոլորվածի։ Եւ այնպէս է թւում, որ Ալիխանեանի Ֆէդիան կարող էր դրսևել, եթէ պատահական օրէնքները կաշկանդած չը լինէին նրան և նա կարողացած լինէր ժամանակին պսակվել իր սիրած Մաշայի հետ և ապրել ջերմ հարազատ ընտանեկան կեանքով։ Ալիխանեանի Ֆէդիան փոքր ինչ բեզօնեօրի տպաւորութիւն է գործում, որից կարելի էր անշուշտ խուսափել։ Ալիխանեանին, իբրև բենեֆիցիանտի, մատուցվեցին նուէրներ։

Տիկին Մայսուրեան Լիզայի դերում մեծ նիւթ չունէր ապաւորիչ խաղի համար, բայց այն, ինչ որ կարող էր, արաւ նա իր հերոսուհուն ներկայացնելու։ Ուշադրութիւն գրաւող էին այն տեսարանը, երբ նա և Կարենինը ստանում են նամակ Ֆէդիայի ինքնասպանութեան մասին, և այն, երբ նա տեսնվում է Կարենինի մօր հետ։

Տիկին Սիրանոյշ գեղեցիկ էր դերի արտաքին յայտնութեան մէջ, բայց գործում էր աւելի մայրապետի և խրատող մանկավարժի տպաւորութիւն, քան արիստոկրատական նախապաշարմունքներով համակված մի մօր, որ որոշել է ուժեղ կերպով մաքառել իբրև անպատշաճ դասաւորութեան դէմ և ընկճվում է զգացված տեսարանից և հոգեբանական զուգադիպութիւնից։

Տիկին Սպենդիարեան սիրալիր կերպով ընդունել էր կատարել գնչուհի Մաշայի պատասխանատու դերը։ Այդ դերի համար պահանջվում են երգչուհու և դերասանուհու հմտութիւններ։ Տիկին Սպենդիարեան երգեց գնչուական երգեր առանձին և խմբի հետ, տալով բնորոշ շեշտեր երգերին։ Երգի տեսարանը հաւանութիւն գտաւ հասարակութեան կողմից։ Տիկին Սպենդիարեան գեղեցիկ խաղ և կատարում ցոյց տուեց այն տեսարանում, երբ նա այցելում է Ֆէդիային վերջինիս ինքնասպանութեան անաջող փորձից յետոյ։ Մաշան այդտեղ արտայայտում է և սէր, և կամք, և արիութիւն։ Տիկին Սպենդիարեան ստացաւ ծաղկեփունջ։

Սևումեան կատարեց Կարենինի դերը վայելուչ, բաւարար, արտաքին տիպականութեամբ, բայց չէր հաղորդել Կարենինի դէմքին ներքին կորով, հոգեկան ջերմութիւն, որոշ տրամադրութիւն։

Մանուէլեան կատարում էր երկու դեր՝ բժշկի և քննիչի։ Երկու դերում էլ նա աջող գրիմ ունէր և խաղում էր տիպական գծերով, արտայայտելով քննիչի դերում հոգեբանական ելևէջներ։

Աբէլեան Աբրէզկովի փոքրիկ դերում հանդէս եկաւ գեղեցիկ խաղով և պատկերացրեց գեներալին բնորոշ գծերով։ Յարութիւնեան ծեր գնչուի դերում, Շահխաթունի օֆիցէրի դերում լաւ էին։

Ժասմին Սաշայի դերում առաջին քայլերն է անում խոշոր դեր կատարելու։ Նա դեռ հարուստ չէ միմիկայով, բայց փորձում է տրամադրութիւններ արտայայտել և ուշադրութիւն գրաւեց այն տեսարանում, երբ նա տեսակցում է Ֆէդիայի հետ։

Միւսները նպաստում էին անսամբլին։

Խաղը սկզբում փոքր ինչ սառն էր, յետոյ քանի գնաց աշխուժացաւ և թողեց հանդիսականների վրա տպաւորութիւն։

Սիրող

—

Կիրակի, ամսիս 8-ին, ցերեկով, Արտիստական թատրոնում կայացաւ հայկական ձրի ներկայացում։ Խաղացվեց Սունդուկեանցի յայտնի «Պաւաճանութիւն» պիէսը մասնակցութեամբ դրամատիքական խմբի առաջնակարգ ույժերի։ Հայկական թատերական կեանքում այս առաջին ձրի ներկայացումն է, որ տրվեց նախաձեռնութեամբ Հայոց Դրամատիքական Ընկերութեան։ Տոմսակները ոչ մի տեղ և ոչ էլ թատրոնում չէին վաճառվում, այլ ձրի բաժանվել են քաղաքի ամենաչքաւոր բնակիչներին և նրանց ընտանիքներին՝ առանց տեղերի խտրութեան՝ սկսած լիտեր-օթեակներից և առաջին կարգից մինչև գալերէան։ Այդ ներկայացման հանդիսատեսներից շատ-շատերը՝ կին, տղամարդ, չափահաս և անչափահաս՝ իրանց կեանքում առաջին անգամն էին թատրոն տեսնում։

Ինչ խօսք, որ թատրոնը լցված էր այդ տեսակ հասարակութեամբ և ներկայ եղողների ուրախ դէմքերը, ժպիտն ու ծիծաղը, տիրող մեծ ոգևորութիւնը հոգեկան անհուն բաւականութիւն էին պատճառում գիտողներին։

Դերակատարների ոգևորված խաղը խանդավառ ցոյցերի պատճառ դարձաւ և հասարակութիւնը ցրվեց տեսնելով իր սրտի մէջ անջնջելի հետքեր այդ օրվայ ներկայացման մասին։

Ամեն գովասանքի և խրախուսանքի արժանի գործ, որ ցանկալի է ամեն տարի կրկնել։ Կ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 4 յունվարի

«Մշակի» № 289-ում պ. Հ. Ա.-ի յօդուածում «Կաթողիկոսական ընտրութեան խակական պատկերը» վերնագրով, ի միջի այլոց Կ. Հ. Բ. Ը. խորհրդի նախագահ Ս. Ցարութիւնեանի համար ասված է հետևեալը. «Եւ ահա նա հրաւիրում է Թիւրքահայ պատգամաւորներին այն ընթրիքին, որ երկուշաբթի, դեկտեմբերի 19-ին, պէտք է կայանար Կ. Հ. Բ. Ընկ. յոբելեանի առիթով Ընկերութեան շինութեան մէջ։ Նա հրաւիրում է նրանց իբրև պատուաւոր հիւրեր, բայց հրաւիրում է ինքնագլուխ, առանց խորհրդի միւս անդամների գիտութեան և որոշման։ Եւ պէտք է շնորհակալ լինել խորհրդի միւս անդամներից, որոնք հասկացան գործված սխալը և թոյլ չը տուին, որ նեղ կուսակցական նկատումների համար Կ. Հ. Բ. Ը. զոհ բերվի։ Եւ Թիւրքահայ պատգամաւորները ներկայ չեղան իբրև պատուաւոր հիւրեր ընթրիքին»։

Այսու խորհուրդս պատիւ ունի յայտնելու, որ այդ լուրը սխալ է, քանի որ պ. Ս. Ցարութիւնեանը Թիւրքահայ պատգամաւորներին հրաւիրելու հարցը խորհրդի քննութեան առարկայ չէ դարձրել, հետևապէս և խորհրդի անդամների կողմից ընդունել կամ չընդունելու խօսակցութեան առիթ չէ եղել։

Փոխ-նախագահ խորհրդի՝
Իշխ. Մ. Թումանեան
Քարտուղար անդամ խորհրդի՝
Ց. Շահնազարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

II

Անցնենք Պարսկաստանի դէպքերին, որոնք տարվայ վերջին բոլորովին մի անակնկալ բնաւորութիւն ստացան, երբ ռուսական կառավարութիւնը ստիպվեց իր զօրքերով մտնել այդ երկիրը ոչ իբրև պատերազմող կամ նուաճող, այլ իբրև սաստիչ և պատժող։

Միջազգային տարեգրութիւնների մէջ հազուադիւտ է այսպիսի դէպք։ Երբ մի պետութիւն, իրան վիրաւորված զգալով, կամ իր իրաւունքները և շահերը ոտնակոխ եղած տեսնելով մի այլ պետութեան կողմից, բաւարարութիւն է պահանջում և չէ ստանում, նա պատերազմ է յայտարարում իրան վիրաւորող պետութեանը, մտնում է նրա երկիրը և, եթէ յաղթող է հանդիսանում, պատժում է յանցաւորներին և հատուցումն է ստանում։ Բայց այս անգամ այդպէս չեղաւ։ Ռուսաստանը պատերազմ չը յայտարարեց Պարսկաստանին և իբրև պատերազմող կողմն կամ նուաճող չը մտաւ այդ երկիրը, այլ իբրև սաստող և պատժող, որ որոշ մի ակտ կատարելուց յետոյ՝ դարձեալ պէտք է հեռանայ։

Բայց ինչու այդպէս վարվեց Ռուսաստանը և ինչը ստիպեց նրան հանդէս գալ իբրև պատժիչ ույժ և իբրև պատերազմող կամ նուաճող։

Այն օրից, երբ դառնաբաղդ Պարսկաստանը, իսլամի, խաւարի ու տգիտութեան մէջ ամբողջ դարեր խարխափող այդ երկիրը, շնորհիւ Եւրոպայի, մանաւանդ հարևան Ռուսաստանի հետ ունեցած շփումներին, զարթնեց, աչքի կանգնեց և տապալեց բռնապետական ռէժիմը, հրատարակելով սահմանադրական ռէժիմ, այդ օրից անցան 4—5 տարիներ։ Հաստատվեց մէջլիս, պատասխանատու կառավարութիւն. հրատարակվեցին սահմանադրական իրաւունքներ. մի խօսքով, ստեղծվեցին այն բոլոր տարրական պայմանները, որոնք հնարաւորութիւն են տալիս մի ժողովրդի և երկրի ապրել, զարգանալ խաղաղութեան և ազատութեան մէջ, անձնատուր լինել իր տնտեսական, բարոյական և մտաւոր առաջադիմութեան։

Աւելացրէք դրա վրա այն վերին աստիճանի նպաստաւոր հանգամանքը, որ 1907 թ. կնքվեց Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև մի համաձայնութիւն, որ երաշխաւորում էր Պարսկաստանի անձեռնմխելիութիւնը և ամբողջութիւնը։

Եւ սակայն Պարսկաստանը և պարսիկ ժողովուրդը ոչ միայն չօգտվեց այդ նոր նպաստաւոր պայմաններով, ոչ միայն մի քայլ չառաջադիմեց.

[illegible]

և փորձեց վերստին ձեռք ձգել իր կորցրած թագը, որով ստեղծեց երկրի մէջ ներքին եղբայրասպան կռիւներ։ Այդ ամենը ստիպեց եւրոպական դիպլոմատիայի լուրջ ուշադրութիւն դարձնել Պարսկաստանի վիճակի վրա, և Անգլիայի ու Գերմանիայի համաձայնութեամբ Ռուսաստանին յանձնվեց գործ մտցնել Պարսկաստանի կարգը և խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար։ Մտցնելով իր զօրքը Պարսկաստան և գրաւելով որոշ կէտեր հիւսիսային մասում, Ռուսաստանը յայտարարեց, որ նա բնաւ ձեռնամուխ չէ լինում երկրի ներքին կառավարութեան գործերին, և ճանաչեց իբրև օրինաւոր իշխանութիւն պարսկական նոր ռէժիմի կառավարութիւնը՝ յանձին խնամակալ Նասր-ուլ-Մուլքի և պարլամենտի։

Թւում էր, թէ այժմ այլևս ոչ մի խոչընդոտ և արգելք չի պատահի, որ երկիրը, արդարև, մտնի խաղաղ զարգացման շաւղի մէջ, քանի որ արտաքին կարգի և անդորրութեան պահպանութիւնը ստանձնել էր ռուսաց կառավարութիւնը, որ արդէն իր միսիան կատարած համարելով՝ սկսել էր քիչ քիչ յետ կանչել իր զօրքերը։

Բայց, դժբաղդաբար, պարսից կառավարութիւնը և մէջլիսը անընդունակ գտնվեցին օգտվել այդպիսի նպաստաւոր պայմաններից։ Պարսից կառավարութիւնը թոյլ տուեց իր կողմից իբրև ֆինանսական խորհրդական և կարգադրիչ հրաւիրված [illegible] կացի Մորգան Շուստերին՝ վիրաւորել Ռուսաստանի արժանապատւութիւնը, արհամարհել ռուսաց շահերը և ստիպեց Ռուսաստանին պահանջել անմիջապէս գոհացում՝ հասցրված վիրաւորանքի համար։ Ստանալով այդպիսի ուլտիմատում, պարսից կառավարութիւնը և մէջլիսը չը շտապեցին անմիջապէս գոհացում տալ Ռուսաստանին, այլ ձգձգեցին խնդիրը, և Ռուսաստանը հարկադրվեց նորից մտցնել իր զօրքերը Թաւրիզ և այլ տեղեր։ Դրանից յետոյ միայն պարսից կառավարութիւնը խելամուտ եղաւ, որ իրան օգնել չեն կարող Շուստեր Մորգանները, և խոստացաւ կատարել Ռուսաստանի բոլոր պահանջները, բայց արդէն ուշ էր. գործերը մտել էին։ Այնուամենայնիւ, եթէ պարսից կառավարութիւնը—որ իսկապէս գոյութիւն չունի—շարժվէր խելացի, հեռատեսութեամբ, շատ հաւանական է, որ ռուսաց կառավարութիւնը վիջէր և որոշ գոհացում ստանալուց յետոյ՝ հեռանար, կարգը և խաղաղութիւնը հաստատելուց յետոյ։ Բայց, դժբաղդաբար, պարսից կառավարութիւնը անկարող և անընդունակ հանդիսացաւ առաջն առնելու մի անակնկալ աղէտի, մի յանդուգն և յոխորտական ակտի, որ թոյլ տուեց իրան պարսիկ ժողովրդի մի մասը։ Թաւրիզում գաղտագողի յարձակումն գործվեց ռուս զինւորների վրա, և ռուս զինւորներ սպանվեցին դարանամուտ ձեռքերով։ Երբ մի անգամ թափվեց ռուս զինւորի արիւնը, այն էլ այդպիսի տմարդի, անարժան և դարանամուտ կերպով, ռուսաց հայրենասէր մամուլը սաստիկ աղմուկ բարձրացրեց և պահանջեց, որ այլևս գթութեան և գիջման խօսք չը լինի և ռուսաց կառավարութիւնը օրինակելի կերպով պատժէ յանցաւորներին, որովհետև թուլութիւնը այդ դէպքում՝ կարող էր շատ վատ գաղափար տալ Ռուսաստանի հզօրութեան մասին ասիական ժողովուրդների աչքում, որոնք ամենից շատ խոնարհվում և ընկճվում են միայն ոյժի առաջ և ոչ իրաւունքի։

Եւ ահա պատժիչ և սաստիչ գունդերը սկսան Թաւրիզի զինւորա-դաշտային դատարանները սկսեցին գործել իրանց անխուսափելի կախաղաններով։ Իսկ այն յանդուգները, որոնք ձեռք էին բարձրացրել ռուս զինւորի վրա, վախկոտութեամբ փախուստ տուին, իրանց կաշին փրկելու համար, մոռանե-

ՕՐՈՒԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

զանց անհնախանձելի է։ Թիւրքերը նրանց հետ վարվում են տմարդի կերպով։ Նրանց տրվող կերակուրը չափազանց քիչ է, իսկ յաճախակի կատարվող տեղափոխութիւնները սպանիչ։

◆ Հարաւային Պարսկաստանում դաշղայիների մէջ առաջ է եկել ապստամբութիւն։ Սպասվում է հընդկական սիփայիների մի զօրագունդ։

◆ Պարսկաստանի մայրաքաղաքից արտաքսվում են բոլոր դեմոկրատները։

◆ Բաօզինֆուից Ուչան են մեկնել 1500 ուսանողներ, որպէսզի միանան յեղափոխականներին։

◆ Չինական միապետական կառավարութիւնը դիմել է չորս մեծ պետութիւններին, խնդրելով պաշտպանել չին միապետութիւնը։

◆ Ճապոնական գործակալութեան տեղեկութիւններով՝ չինական կայսրը արդէն հրաժարվել է գահից։

◆ Չին հանրապետութեան ժամանակաւոր նախագահը պահանջել է հին կառավարութիւնից, որպէսզի թագաւորող տունը անմիջապէս հրաժարվի գահից։

◆ Չին հանրապետականները համաձայնել են ազգային ժողով գումարել Վէյհայվէյում, Չիֆույում և կամ մի այլ չէզոք տեղում։

◆ Իւանշիկայի վրա կատարված մահափորձի պատճառով ձերբակալված են 57 հոգի։ Նրա վրա ռումբ նետողը 21 տարեկան է։

Լուրջ ենթադրութիւններ կան, որ կազմակերպված այս դաւադրութիւնը պրովոկացիա է, որի կազմակերպողը ինքը Իւանշիկայն է, որպէսզի այդպիսով իր նշանակութիւնը բարձրացնէ հանրապետականների աչքում։

◆ Գերմանական րէյխստագի ընտրութիւնների կրկնաքուէարկութիւնների ժամանակ սօցիալ-դեմոկրատները ձեռք են բերել 22 նոր տեղ։

◆ Գերմանական րէյխստագի սօցիալ-դեմոկրատների ֆրակցիան պահանջում է, որ իրան տրվի փոխ-նախագահի մի տեղ րէյխստագում։

Նախագահութեան համար տալիս են իշխան Շէյնախի և նախկին մինիստր Պօսադովսկիի անունները։

ՏԻՐԱԺ

I փոխառ. խաղարկու տոմսերի, խաղացված 2 յունվարի 1912 թ.

500-ական րուբլի տարած տոմսերի ցուցակը

9263	40	172	7	13927	23
12750	2	19780	41	18673	5
6002	48	383	2	19546	11
19513	48	17865	47	18091	30
11130	8	1970	42	9962	19
19970	46	994	11	11082	29
9181	34	2849	16	10189	38
12981	5	15269	4	7914	9
14042	47	13350	45	9920	11
9517	15	213	18	8461	18
19362	21	12225	20	16480	17
3815	18	4180	7	12317	6
4058	7	15637	50	6748	13
11534	28	1861	22	17785	16
2754	14	8468	32	7947	37
1857	28	16320	49	3291	27
11008	39	3643	9	18672	40
6505	32	1124	47	18282	45
16316	3	4917	35	3077	28
17589	38	13322	36	19128	12
8430	9	4639	25	11540	22
18884	40	13753	22	17469	23
12479	10	14927	3	5145	20
13864	33	12323	8	19847	13
8414	49	13955	39	2534	44
15968	41	14903	27	12362	2
11105	50	7671	37	17457	17
14855	47	1817	5	12575	7
15141	24	4759	6	17873	33
3016	10	12121	7	10572	29
3662	11	13218	35	6283	13
6647	27	15108	49	17885	10
7779	38	3539	18	6879	25
3747	5	15856	4	10284	28
15268	16	12281	42	13959	27
1092	14	7698	12	1101	18
10232	10	2715	2	1034	36
14437	30	11305	50	2764	49
15236	23	5733	26	828	14
2431	26	14957	44	10533	19
17743	42	4451	15	14775	42
12430	36	5672	30	545	5
19055	6	6896	8	9010	44
5856	21	9285	17	5185	30
14847	20	13679	27	10245	27
19913	19	2141	3	14442	32
280	46	6993	39	11859	18
5838	33	17931	39	2937	33
14606	11	11815	43	7638	13
16379	28	17661	49	12909	21
7970	50	19062	7	32	4
6768	5	8322	19	5988	48
9314	12	4727	3	5469	22
553	18	6634	7	14352	43
19079	44	12177	21	2742	16
12188	37	4345	25	7265	10
5554	3	18617	15	15290	9
780	38	18525	3	2479	45
14645	42	7286	6	17454	28
16615	14	14344	16	7018	31
8340	20	10511	36	13846	16
8078	26	14386	43	19590	10
16142	38	16067	42	6437	40
18049	36	16537	41	12721	25
8287	40	19454	8	3061	11
19024	10	2850	26	12445	42
8352	49	17828	43	19904	19
5675	37	16558	34	1776	15
4870	10	18154	24	15446	3
822	7	1779	37	10211	23
4399	38	9519	28	1156	15
10818	33	3054	24	13716	15
16117	11	819	34	4623	5
3552	36	1306	9	18510	16
13208	37	10023	29	3662	8
11151	12	7020	4	13455	38
1738	45	15017	13	11431	15
13488	42	10963	19	5685	18
657	49	1922	26	17974	6
11291	30	1188	32	4401	24
13056	21	1442	50	17649	2
17988	20	2725	1	19108	2
14741	14	480	45	10640	23
4838	43	1350	22	18691	39
5304	4	6358	19	8893	25
946	38	15175	1	7636	34
923	26	10404	22		

Հանգած տոմսեր

11085 2634 2853 13615 10296 14652 4934 7728 11131 3672 289 14004 16626 12798 9815 17039 5094 4401 19079 2319 9053 19041 10316 15146 10063 19765 12683 11368 13518 1471 11813 1904 4315 6206 12383 18940 2549 2908 17384 14301 5196 7819 10753 12430 3634 1972 438 19859 13014 16853 6236 4439 16188 2229 2394 1001 1268 4480 11767 7149 11948 13127 16822 7138 12345 19934 16642 3375 7895 5902 18183 11181 18693 1182 8734 9969 19569 5961 10466 17126 12654 2752 18768 12928 4836 3662 113 16101 19637 4720 15108 11348 14258 5918 6241 11110 16081 14720 10586 18799 11691 14700 2089 310 4254 16754 14346 13612 10512 10021 2976 8768 18536 2651 9985 15630 9802 19814 4119 1573 11341 6023 6598 2219 19892 11637 17567 7817 19472 16907 2675 10860 12068 8 86 10901 15952 777 16320 3773 8954 11194 5083 2007 19949 26304 19245 2697 15943 2007 19949 16304 19245 2697 15198 8866 11930 6431 5940 9177 17464 2193 5525 12580 18359 1373 8141 1294 12390 16060 913 14967 13581 623 632 3040 4171 12452 5183 8848 19402 12040 16557 5600 11254 348 16903 7851 7368 12395 16790 12750 7265 4949 3843 5505 10248 7911 9870 10931 9602 13169 17843 2896 9720 15671 11654 17336 11610 11735 12127 13460 3298 932 11892 14350 11685 1396 16736 15213 13295 11775 16019 18285 11199 17335 1262 7963 16027 4299 11660.

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԻՖԼԻՍԻ ՃԻՒՂԸ

Արժեթղթերի կուրսերը
10 յունվարի

I կ. ներք. փոխ. խ. տոմս.	471 ր. — կ.
II » » »	378 ր. — կ.
III Ազնուակ. բանկ. »	326 ր. — կ.
4% Պետական ռէնտա	91 ր. կ.
5% Պետ. Ազնւ. բանկ. գր. թ.	99 ր. 25 կ.
4½ » » » »	95 ր. 25 կ.
4% » » » »	91 ր. — կ.
3½% » » » »	86 ր. 12½ կ.
5% Գիւղ. հող. բան. վկ.	100 ր. կ.
4½% » » » »	96 ր. 25 կ.
4% » » » »	92 ր. — կ.
5% Ներքին փոխառ. 1905 թ. I հրատ.	103 ր. 50 կ.
5% » II հրատ.	103 ր. 50 կ.
5% Արտաք. » 1906 »	103 ր. 50 կ.
5% » » 1908 »	103 ր. 50 կ.

Օտարերկրեայ դրամների կուրսը

Լօնդօն 10 ֆ. ստեր.	95 ր. — կ.
Բեռլին 100 մարկ	44 ր. 32 կ.
Պարիզ 100 ֆրանկ	37 ր. 65 կ.
Թաւրիզ 10 ղռան	1 ր. 82 կ.
Կ. Պօլիս 1 լիրա	8 ր. 65 կ.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթեւեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ (I, II և III կարգի վագոն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ (միայն I և II կարգի վագոն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ.՝ Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.: **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ (բոլոր կարգերի վագոններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ, 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րոպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րոպէին ցերեկվայ: **Խառն** № 106 **գնացք**՝ (IV կամ III կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ **Մարդատար** № 74/75 **գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ. ,Ալէքսանդրօպօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար.՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.: (Առանց Երևան մտնելու: Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան): Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր. երեկ.: **Մարդատար-ապրանքատար** № 78/79 գնացքը. 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այլևս դէպի չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ **Մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագոններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., **Պօստատար** № 3 **գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագոններով 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 7 **գնացքը**՝ (II և III կարգի վագոններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին:

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 9/66 **գնացքը**՝ (բոլոր կարգի վագոն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Խաշուրի է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բորժոմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ **Մարդատար** № 5 **գնացքը**՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.: **Պօստատար** № 3 **գնացքը**՝ 8 ժ. 54 ր. առ.: **Արագ** № 1 **գնացքը**՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլևս դէպի չէ գնում: **Խառն** № 107 **գնացքը**՝ 9 ժ. եր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73 **գնացքը**՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.: **Մարդատար-ապրանքատար**՝ № 80/81 **գնացքը**՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ **Մարդատար** № 6 **գնացքը**՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., **Պօստատար** № 4 **գնացքը**՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.: **Մարդատար** № 8 **գնացքը** 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ **Մարդատար** № 6/10 **գնացքը**՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթեւեկութեան միջոցին որոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և առաջ) անմիջական, առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագու-Ռօստով-Խարկովի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ №№ 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է մէկ միքստ վագոն I և II կարգի և մէկ վագոն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտով են:

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մոսկվա յետ և առաջ, առանց վագոն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագու-Ռօստով և Կօզլովի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է Միջազգային ընկ. մէկ միքստ վագոն I և II կարգի, որի համար վճարվելու է յաւելեալ արժէք. ամեն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում: Թիֆլիսից-Մոսկվա հաշվում է 2877 վերստ:

Առանց վագոն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Ռօստով յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով: Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտով են:

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(կ. չ.) 416. 100—69

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—63

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 10.
(կ. չ. ու.) 669. 100—96

ԲԺԻՇԿ
Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբութովսկայա, № 66.
(ա.օ.) 10э. 100—55

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
Բանաստեղծութիւններ
Ժողովածու։ Լոյս տեսաւ և վաճառվում է Թիֆլիսի բոլոր գրախանութներում։
Գինը 50 կոպ.
(չ. կ.) 6. 5—1

ԿՕՇՕՐՈՒՄ վերևի շօսէի վրա ՏԱԽՎՈՒՄ Է
Դուրասովի ամարանոցը
(Նախկին Մալինին)
հանդերձ բանկային պարտքով։ Ցիշեալ ամարանոցը կարելի է բաժանել 2, 3 կամ 4 մասի։ 1912 թ. ամառային սէզօնի համար ամարանոցը վարձված է Փոխարքայի գլխաւոր կողմից։
Հարկաւոր է նաև 10—12 հազար րուբլի երկրորդ դրաւականով 1—2 տարով, լաւ տոկոսով։ Վերջինիս վճարումը սկզբից։
Դիմել անձամբ կամ գրաւոր՝ Навтлугъ, Рейтеровская, д. 14, Михаилу Серг. Дурасову. (չ կ.) 9. 3—1

ՀԱՑԻԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. և Մ.
ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլայէվսկայա, № 36.
(ա.օ) 1212. 25—5

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Ն. ՔԱՋԲԵՐՈՒՆՈՒ
Էջմիածնական խնդիրը եւ նրա հեղինակները
(Վերջին կաթողիկոսական ընտրութեան հետևանքն ու նրա գաղտնիքը)։
Գինը 25 կոպ.։
Գումարով գնողներին 25% զեղջ։
Դիմել՝ 1) «Էսպերանտօ» պահարան (Ելիզաւետինսկայա փ. № 17), 2) Երևան, Համազասպ Ալազեանցին (Աստաֆիեվսկայա փ. № 108)։ (օ.մ.) 1208. 5—4

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՕՐԻԱ
Իզմայլօվսկի պր. № 27.
Պարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգոր. 1896.
ԳԼԻՑԵՐԻՆ ՎԷԼՈՒՐ
ԿԱՇԻՆ ՍԽՍԱՑՆԵԼՈՒՑ, ՊԷՊԷՆՆԵՐԻՑ, ԿԱՐՄՐԵԼՈՒՑ, ՔԱՄՈՒՑ ԵՒ ՑՐՏԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԻՑ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

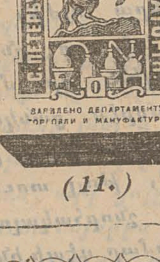

«Ս.-Պետերբուրգի Քիմիական Լաբորատորիա» Ընկ. խնդրում է, ի նկատի ունենալով կրկնվող կեղծիքները, առանձին ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի անուան վրա, որ բաղկացած է միայն երեք խօսքից՝ «Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՕՐԻԱ», և Ընկ. մարկայի վրա, որ ներկայացնում է ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԾԻ արձանը՝ Պետերբուրգի Սենատսկի հրապարակում։
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
(11.) 4—1

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՑԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
[illegible]
(ա. օ.) 1193. 6—11